

פרק טו (פסוקים א-ז) / ברוריה בן-דוד (וייס)

בפרק טו ובפרק כו בדה"ב נקרא על מלכות עזריה בן אמציה = עזיהו מלך יהודה. עזריה (עזיהו) האריך ימים במלכותו "בן שש עשרה שנה היה במלכו, וחמישים ושתים שנה מלך בירושלים" (פס' ב).

על עזריה נאמר שעשה את "הישר בעיני ה'", ככל אשר עשה אמציהו אביו, רק הבמות לא סרו, עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות" (פס' ג-ד).

מה היו פעולותיו של עזריה לפי פרק כו בדה"ב?

מפרק כו בדה"ב אנו לומדים שעזיהו היה בין המלכים הגדולים ביותר שקמו ביהודה ובישראל לאחר דוד ושלמה. בימי מלכותו הארוכים הפך עזיהו את יהודה לאחת המעצמות הגדולות באזור. הוא הקים צבא אדיר מצויד במיטב הנשק (דה"ב כו יא-יד) המציא כלי מלחמה חדשים (שם פס' טו), ואת כלי הנשק החדשים העמיד על חומות ירושלים לאחר שתיקן וביצר את המקומות שנפרצו בימי אביו (דה"ב כה כג; מ"ב יד יג). הוא לא רק סתם את הפרצות שפרץ יואש מלך ישראל בחומת העיר בימי אביו (דה"ב כה כג), אלא הוסיף מגדלים על חומות העיר ירושלים ושעריה. הוא הוצרך לעשות זאת כי החומה הצפונית הייתה מקום תורפה בעיר בגלל מיקומה הטופוגרפי.

עזיהו הרחיב את תחום הממלכה שהצטמקה בימי אביו ע"י יואש מלך ישראל. הוא נלחם בפלשתים (דה"ב כו ו) שישבו החל מימי השופטים בעמק החוף ובשפלה המערבית והשיב לגבול יהודה את עמק החוף והשפלה ואת ירכתי דרום, כמו שהיו בימי דוד ושלמה. עזיהו הרחיב את הגבול גם בקרן הדרומית מזרחית. ה' העניק לו כוח וגבורה לגבור על הפלשתים ועל הערביים. גם העמונים נכנעו לו ושילמו לו מנחה (דה"ב כו ז-ח). עוד בימי אביו ביסס את שליטת יהודה על חוף ים סוף והשיב את אילת ליהודה (מ"ב יד כב). עזיהו לא רק הרחיב את תחומי הממלכה והשיבם לגבולם הראשון, הוא עשה גם רבות ליישובם. לא מצאנו מלך למעט דוד ששקד על כך כמו עזיהו. הוא בנה מגדלים (מבצרים) במדבר, במקומות שמהם ניתן לפקח על הדרכים, וכדי להגן על מקנה המלך חצב עזיהו בורות רבים, כדי לאגור בהם את מי הגשמים עבור המקנה הרב שהיה לו, ובשביל האיכרים והכורמים "כי אוהב אדמה היה" (דה"ב כו י).

לעזיהו הייתה עצמה צבאית שהנחילה לו ניצחון על כל אויביו (דה"ב כו יא-יג). הוא התפרסם גם בארצות רחוקות ובכללן אשור, שרצתה להתפשט על כל האזור. תקופה טובה כזאת מבחינה מדינית וכלכלית לא ידעה יהודה מימי דוד ושלמה.

במה נענש עזיהו?

ה' הענישו בצרעת עד יום מותו. עזיהו ישב ב"בית החפשית", כינוי לבית מחוץ לעיר שהמצורע יושב בו מבודד מחברת אנשים בריאים אשר בו המצורעים חופשיים-מופרשים משאר בני אדם (תה"ל פח ו). יש המפרשים הבית שבו הם חופשיים – פטורים מכל חובותיהם האזרחיות והדתיות.

מדוע נענש עזיהו?

לאחר שעזריה = עזיהו התחזק בממלכתו, ניצח בקרבות ושלט בארצות אחרות והיה בעל נכסים רבים גבה לבו (דה"ב כו טז), בניגוד לכתוב: "לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאול" (דב' יז כ). הצלחתו העבירה אותו על דעתו והוא ביקש לרומם את מעמדו גם בכהונה גדולה כמלכי הארצות הגדולות. "ויבא אל היכל ה' להקטיר על מזבח הקטרת" (דה"ב כו טז).

עזריהו הכוהן, שהוא עזריהו בן יוחנן מבני צדוק "אשר כהן בבית אשר בנה שלמה בירושלם" (דה"א ה לו), והכוהנים בני אהרן שהתלוו אליו שמונים בני חיל גיבורים ואמיצי לב הקיפו את עזיהו המלך מכל עבריו, הרימו את קולם ואמרו לו פה אחד: נאסר עליך להקטיר לה' כי רק לכוהנים בני אהרן מותר להקטיר. צא מן המקדש! כי כבר מעלת כשנכנסת להיכל ה' שהכניסה אליו מותרת רק לכוהנים, לא כל שכן שבהקרבת קטורת הוספת חטא על פשע (דה"ב כו טז-יח).

עזיהו כעס על הכוהנים שהשתדלו למנוע אותו מלהקטיר. בשעה שזעף על הכוהנים הבהיק במצחו נגע הצרעת. עזיהו קיבל עליו את הדין ומיהר לצאת מן ההיכל כדי שלא יטמא את המקדש. לפי מסורת חז"ל נזדעזעה באותו רגע הארץ, והיא רעידת האדמה המוזכרת בספר עמ' א א ובדברי זכריה (זכ' יד ה) ואז נעו אמות הסיפים של בית המקדש (יש' ו ד). העם שמר אמונים למלכו המצורע ואפשר לו למלוך (סע"ר פרק יט), ולא ביקשו להמליך בחייו את יותם בנו, שניהל על דעתו את ענייני הממלכה.

פרק טו (פסוקים ח-כו)

למדנו בפרק יד על תקופתו של ירבעם בן יואש, שהייתה תקופת שיא בפריחתה ובהתפשטותה הטריטוריאלית של מלכות ישראל. סיימנו את פרק יד עם מותו של ירבעם השני והמלכת בנו זכריה תחתיו. בתקופת גדולתו של ירבעם חזה עמוס את מפלת ישראל. עמוס ניבא על ימים רעים שיגיעו לישראל.

השגשוג המדיני והכלכלי בימי ירבעם בן יואש היה מלווה בירידה מוסרית קשה בימי השלווה והעושר, במיוחד אצל שועי שומרון. חלק גדול מנבואותיו של עמוס מכוון נגד העשירים החיים חיי תענוגות ועושקים את הדלים. עמוס ניבא לישראל

כי ה' לא ייסלה על מאיסתם את תורתו. העונשים שיבואו על העם לדברי עמוס הם :
עצירת גשמים ופגיעה ביבול, ארבה ורעב. אחריהם יבוא אויב עריץ שהוא אינו
נוקב בשמו, שיגלה את העם מעל אדמתו.

פרק טו עוסק בהתדרדרות שחלה בחיים המדיניים. נקרא איך התקיימה נבואתו
של עמוס. אחר תקופת הפריחה והשגשוג בימיו של ירבעם השני שלפי דברי חז"ל
בתקופתו "נהפך להם לישראל מרעה לטובה" (יבמות צח ע"א). בימי עזיהו מלך
יהודה שהאריך ימים במלכותו התרחשה ירידה בממלכת ישראל וחילופי שושלות
תכופים. "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא" (חגיגה ה ע"ב). התחלפו בישראל
ארבעה בתי מלכות זה אחר זה, בדומה למה שאירע בתחילת מלכות ישראל לפני
יסוד בית יהוא. מסתבר שרוב הקושרים היו שרים, או קצינים אצל המלך שכנגדו
קשרו. כל הקושרים נמנים עם בני שבטי עבר הירדן שירבעם השני שחררם מעול
שעבוד ארם. המהפכות התכופות, חילופי השלטון הנמהרים החלישו את הממלכה
והחישו את קיצה.

"בשנת שלשים ושמנה שנה לעזריהו מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם (השני)
על ישראל בשמרון ששה חדשים" (פס' ח). זכריהו דור רביעי ליהוא מלך
שישה חודשים בלבד. "ויעש הרע בעיני ה' כאשר עשו אבתיו, לא סר מחטאות
ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל" (פס' ט). זכריהו נהרג ע"י שלום בן
יבש שקשר עליו קשר ומלך תחתיו. "ויקשר עליו שלום בן יבש ויכהו קבל עם
וימיתו וימלך תחתיו" (פס' י). "קבל עם" צירוף לשון יחידאי הכוונה לעיני
העם. שלום בן יבש הרג את זכריהו בפומבי לעיני כל העם.
עם רצח זכריהו בן ירבעם הקיץ הקץ על בית יהוא, שהאריך ימים על כיסא
מלכות ישראל יותר מכל בית מלכות אחר, כמחצית הזמן שהתקיימה מלכות
ישראל כולה. עם מותו של זכריהו בידי שלום בן יבש נסגר המעגל שפתח יהוא
ברמות גלעד בקשר על יהורם בן אחאב (ט יד).
במותו של זכריהו התקיימה נבואת ה' : "ויאמר ה' אל יהוא : יען אשר הטיבת
לעשות הישר בעיני, ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, בני רבעים ישבו לך
על כסא ישראל" (י ל). בני דור רביעי (יהואחז- יהואש- ירבעם- זכריה).

הנה הופיע תובע חדש לכסא המלוכה, מיהו?

מנחם בן גדי מתרצה. מנחם בן שבט גד. תרצה בירת מלכי ישראל מתקופת
ירבעם בן נבט (מ"א יד יז) עד שקבע עמרי את שומרון לבירתו (מ"א טז כג-כד).
תרצה נכללה בתחומו של שבט מנשה. עם מות זכריהו התבצר מנחם בתרצה.
"ויבא שמרון ויך את שלום בן יבש בשמרון וימתו וימלך תחתיו" (פס' יד).
יבש וגדי אלה כינויים המרמזים על מוצאם מעבר הירדן המזרחי מן העיר יבש
ומשבט גד. לפי סברה רווחת היו גם שלום בן יבש וגם מנחם בן גדי משרי החייל
בני הגלעד שהייתה להם השפעה רבה בישראל למן עלייתה של מלכות בית יהוא.

שלום בן יבש מלך רק "ירח ימים" - חודש בשומרון. ייתכן שירבעם השיב לישראל גם את תפסח. תפסח ישבה על הפרת (התוחם את גבולות הברית). תפסח ועזה היו שתי ערי המנהל של ממלכת שלמה שישבו בקצות הממלכה (מ"א ה ד). תפסח בקרן הצפונית מזרחית של הממלכה, ואילו עזה בקרן הדרומית מערבית של הממלכה. מנחם בן גדי ניסה להחזיק בקצה גבול ממלכתו של ירבעם השני. יושבי תפסח לא רצו להכיר במנחם בן גדי כמלך, וכשעבר על פניה סגרו את שערי העיר בפניו, אז לכד מנחם בן גדי את העיר בסערת מלחמה והרג את כל יושביה באכזריות, ואפילו לא חמל על הנשים ההרות "את כל ההרותיה בקע" (פס' טז).

מה היה המצב הדתי בימיו של מנחם בן גדי?

"ויעש הרע בעיני ה', לא סר מעל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל כל ימיו" (פס' יח).

נוסף על ההתדרדרות שחלה בחיים הפנימיים אויב חדש איים על קיומה של מלכות ישראל.

מי היה האויב?

"בא פול מלך אשור על הארץ" (פס' יט) בימיו של מנחם בן גדי. כנראה הושמטה המילה "בימיו", מכיוון שהפסוק הקודם מסתיים במילה "ימיו". מן התעודות האשוריות מוכח כי פול הוא תגלת פלאסר (פס' כט). פול הוא השם הבבלי שבו כינה עצמו תגלת פלאסר השלישי שמלך גם על בבל בפרק מאוחר יותר של מלכותו. זו הפעם הראשונה שמסופר במקרא על יחסים בין ישראל ובין אשור.

האשורים ימלאו תפקיד מכריע בחייהן של ממלכות ישראל ויהודה. מעתה ואילך תעמוד ישראל במערכה קשה על קיומה נגד הכובש האשורי עד לחורבנה הגמור. הבה נכיר את ממלכת אשור.

מי היו האשורים?

אשור הייתה ממלכה גדולה צפונית מזרחית לארץ ישראל, על חופו המערבי של נהר החידקל. האשורים הם עם שמי כמו העברים, הערבים והכנענים, לשונות העמים האלה קרובות ודומות זו לזו מפני שהן ממוצא אחד, משם בן נח, לפיכך הם נקראים עמים שמיים. האשורים בנו עיר על שפת החידקל וקראו לה בשם אשור על שם אשור אלילם ומאז נקראה כל הממלכה אשור. בתחילה הייתה אשור מדינה קטנה שהייתה מוקפת מדינות אויבות שביקשו לשעבדה. ממזרח- שנער (בבל), מדי, מצפון- החיתים, ממערב-הארמים.

האשורים נאלצו להתמודד במלחמות רבות כדי להגן על קיומם. ומתוך כך למדו תושביה את אמנות ההתגוננות. המלחמות הפכו אותם לאמיצי לב ואכזריים. הם היו גם ציידים אמיצים, כי נאלצו להילחם בחיות הטרף ביערות הגובלות בארצם מצפון.

אדמת אשור הייתה פורייה רק בקרבת הנהר. לכן נאלצו תושביה להקים מערכת השקיה מלאכותית כדי שיהיה לה מספיק יכול לקיומה. האשורים העבירו מים ממי החידקל למרחקים בתעלות שחפרו וכך הפכו את האדמות דלי הצמחייה לאדמה פורייה. האקלים באשור היה קר וגשום יותר מאשר בתחומה של בבל. כל התנאים הללו לא הניחו לעם האשורי לשקוע בעצלות ופיתחו בעם האשורי חיוניות וקשיות עורף.

מלכי אשור הקימו צבא אדיר, מסודר ומאורגן יותר מכל צבאות עמי אסיה האחרים באותה תקופה. שאיפתם הייתה להשתלט על ערי המסחר העשירות שעל חופי הים התיכון. ארם צובא, צור וצידון נכנעו לפניהם, אך ארם דמשק הגדולה לא נכנעה בקלות. כל זמן שארם דמשק הייתה קיימת היא שימשה תריס לממלכת ישראל מפני סכנת אשור. מן הכתובות האשוריות נראה כי כבר אחאב מלך ישראל השתתף כבעל בריתו של מלך ארם בקרב קרקר. בימי אחאב כרתו מלכי ישראל ברית עם ארם, כדי להתגונן יחד נגד האויב האשורי ללא הצלחה. ע"פ האובליסק השחור מיהר יהוא שנקרא שם בן עמרי (במקורות אשוריים כונתה ממלכת ישראל בית עמרי או ארץ עמרי) להיכנע לפני שלמנאסר השלישי, שעה ששלמנאסר נלחם בחזאל הארמי. הסיבה לכניעתו של יהוא הייתה חולשתו, בגלל ניתוק היחסים בין מלכות שומרון לבין יהודה, וניתוק היחסים בין שומרון לבין צור וצידון שפגעה גם בכלכלת ישראל, וסייעה לבודדה ולהחלישה במאבקה עם ארם. שלמנאסר השלישי מלך אשור הקים לזכר ניצחונותיו את מצבת ה"אובליסק השחור" שנתגלתה בצפון עירק בעיר נמרוד, שהייתה אחת מהבירות העתיקות של אשור, עליה חקוקה תמונת שליחי יהוא המביאים אליו מנחה.

שעבוד ממלכת ישראל לאשור בא הפעם ביוזמתו של מנחם בן גדי שמייהר להיכנע לפני מלך אשור. לאחר שפול מלך אשור הכניע את מלך ארם, הוא בא עם מחנהו לגבולות ממלכת ישראל. מנחם בן גדי הציע למלך אשור מס גדול מאוד "אלף ככר כסף", זה מס עצום לממלכה קטנה כממלכת ישראל. המס ששילם מנחם בן גדי לא נועד רק להבטיח את השלום והביטחון בארצו, אלא גם כדי "להיות ידיו אתו להחזיק הממלכה בידו" (פס' יט). כלומר: שפול מלך אשור יתמוך בו ויחזק את שלטונו תחת חסותו. "ויצא מנחם את הכסף על ישראל על כל גבורי החיל לתת למלך אשור, חמשים שקלים כסף לאיש אחד" (פס' כ). היה זה עול כבד שבו נאלצו לשאת כל שדרות העם. פול מלך אשור הסתפק במס ולא נלחם בישראל.

אחר מנחם מלך פקחיה בנו במשך שנתיים. גם פקחיה עשה הרע בעיני ה' ודבק בחטאות ירבעם בן נבט. פקחיה נרצח בידי שלישי פקח בן רמליהו. "ויכהו בשמרון בארמון בית מלך את ארגב ואת האריה, ועמו חמשים איש מבני גלעדים, וימתהו וימלך תחתיו" (פס' כה). יש סוברים שארגב ואריה הם שמות בני אדם שעזרו לפקח, ויש הסוברים כי אלה הם שתי חבורות של משמר המלך "ארגב" על שם מוצאם מ"חבל ארגב אשר בבשן" (מ"א ד יג), והאריה על שם מוצאם מבני גד. השבט שעליו נמנו מנחם ובנו פקחיה ככתוב: "ולגד אמר... גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד" (דב' לג כ). על חבורת גיבורים מבני גד "שנבדלו אל דוד למצד מדברה" נאמר: "ופני אריה פניהם, וכצבאים על ההרים למהר" (דה"א יב ט). התואר שלישי המיוחס לפקח וחמישים איש מבני הגלעדים שבהם הסתייע, מעידים אולי על כך שבימי פקחיה בן מנחם שימש פקח בן רמליהו כשר צבא בגלעד.

פרק טו (פסוקים כז-סוף)

פקח בן רמליהו המלך שלפני המלך האחרון במלכי ישראל, עלה על כס המלוכה בשומרון לאחר שקשר על פקחיה בן מנחם. שלושה תהליכים השפיעו על השתלשלות המאורעות בסוריה ובארץ ישראל בימי מלכותו של פקח בן רמליהו.

(א) התערעורת השלטון המרכזי בשומרון, הפיכות חצר ורציחות המלכים שבהם בלטו הגלעדים.

(ב) מדיניות ההתפשטות של רצין מלך ארם דמשק ושאפתו לשלוט על סוריה וארץ ישראל, תוך ניצול חולשתן של ממלכת ישראל ויהודה. היה זה אחר מפלת עוזיהו מלך יהודה בידי תגלת פלאסר, שנמנה עם הגדולים שבמלכי אשור והוא שעשה את אשור למעצמה אדירה.

(ג) התעצמות האימפריה האשורית בימיו של תגלת פלאסר שצבאותיו איימו על עצמאותם של עמי קדמת אסיה.

בסוף פרק טו אנו קוראים על תבוסה קשה למלכות ישראל. "בימי פקח מלך ישראל בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עיון ואת אבל בית מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת חצור ואת הגלעד ואת הגלילה, כל ארץ נפתלי, ויגלם אשורה" (פס' כט). תגלת פלאסר הוא פול שעלה שנית על ישראל ולא הסתפק במס, אלא כבש בסערת מלחמה ערים בגליל ובעבר הירדן. עיון ואבל בית-מעכה וכל ארץ נפתלי, אלו הן הערים שכבש בן הדד מלך ארם בימי בעשא לאחר שאסא שחדו (מל"א טו יט-כ). **עיון** - שכנה בבקעה הפורייה המשתרעת לרגלי החרמון (מרג' עיון) מצפון למטולה. **אבל בית מעכה** - עיר מבצר מפורסמת עוד מימי מרד שבע בן בכרי (ש"ב כ יד). היא מכונה שם "עיר ואם בישראל" (ש"ב כ יט). משערים שהייתה בין מטולה לכפר גלעדי, בסביבת כפר יובל של ימינו.

ינוח - הייתה בגליל העליון, נזכרת במקרא רק כאן.

קדש- עיר מקלט "קדש בגליל בהר נפתלי" (יהו' כ ז).
חצור- עיר ממלכה כנענית נודעת בצפון הארץ. "לפנים היא ראש כל הממלכות" (יהו' יא י). חצור ישבה ליד צומת דרכים חשוב שהסתעפו ממנו דרכים לבית-שאן, תענך ומגדו בדרום, לצור ולצידון בצפון מערב, לדמשק ולערי הפרת בצפון מזרח. יהושע שרף את חצור (יהו' יא י יא יג). שלמה חזר ובנה את חומותיה (מ"א ט טו).
גלעד- כינוי לכל עבר הירדן המזרחי (יהו' כב ט) שבו היה חלק לגד ראובן ולחצי מנשה.
גלילה- מחוז בצפון הארץ, יכול להיות כינוי לכל ארץ הגליל. אולי הכוונה "לגליל הגויים", בתחומה ישבה חרושת הגויים עירו של סיסרא, שר צבאו של יבין מלך כנען אשר מלך בחצור (שופ' ד ב).

"ויגלם אשורה" - זו גלות ראשונה.

למה הגלה אותם תגלת פלאסר?

המדיניות של מלכי אשור הייתה לעקור את תושבי הארצות הכבושות מאדמת מולדתם. תגלת פלאסר השלישי הגלה את תושבי הארצות שכבש כדי למנוע מהם מרידה ותקומה במולדתם.

הייתה זו מכה קשה לישראל שלא הצליחה להתאושש ממנה. כל צפונה ומזרחה של ישראל נכבשו בידי תגלת פלאסר. האסון היה חמור לא רק בגלל כיבוש הערים, גם בעבר נכבשו ערים בישראל, אך הפעם בניגוד לעבר גם נעקרו התושבים מאדמתם והוגלו בידי תגלת פלאסר.

במקום התושבים שהוגלו נהגו האשורים ליישב במקום בני עמים זרים ורחוקים שנוצחו על ידם, וכך החלישו את הרגש הלאומי של העמים הנכבשים.

בדומה למעשהו של פקח קשר עליו הושע בן אלה "ויכהו וימתהו וימלך תחתיו בשנת עשרים ליותם בן עזיה" (פס' ל).

על קורותיו של פקח בן רמליהו אנו לומדים גם מפרק טז פס ה; יש' ז א-יז; דה"ב כח ה-ט.

לפי דה"ב פרק כח הכו פקח בן רמליהו ואנשיו ביהודה "מאה ועשרים אלף ביום אחד" ושבו מאחיהם שבי רב, משהוכיחם על כך הנביא עודד נהגו בשבויים בחמלה, בחסד ובכבוד.

מה נכתב על יותם בן עזיהו מלך יהודה?

"בן עשרים וחמש שנה היה במלכו, ושש עשרה שנה מלך בירושלם, ושם אמו ירושא בת צדוק. ויעש הישר בעיני ה', ככל אשר עשה עזיהו אביו עשה, רק הבמות לא סרו, עוד העם מזבחים ומקטירים בבמות. הוא בנה את שער בית ה' העליון" (פס' לג-לה). אף על פי שניהל יותם את ענייני הממלכה שנים רבות

בחיי אביו (פס' ה), לא ביקש לעלות על כיסא המלוכה בחיי אביו והומלך רק אחר מותו.

השם צדוק מצוי הרבה בין הכוהנים. ייתכן שאביה של אמו ירושא התייחס לכוהנים הגדולים מבית צדוק.

אביו של יותם עזיהו נמנה עם המלכים הגדולים ביהודה. מדה"ב פרק כז עולה שגדול היה כוח הבן מכוח האב. יותם היחידי מכל מלכי בית דוד שלא מצאו בו הכתובים דופי כלשהו. "ויתחזק יותם, כי הכין דרכיו לפני ה' אלקיו" (שם פס' ו). "הכין דרכיו" צירוף לשון יחידי במקרא, כיוון את מעשיו לפני ה' אלקיו. יכול להיות שהכוונה שיותם התחזק בעבודת ה'. כלומר: כיוון את דרכיו שיהיו טובים וישרים בעיני ה'. יש הסוברים כי הכוונה: יותם היה חזק הן על ממלכתו והן על העמים השכנים לו, כי הכין דרכיו לפני ה' אלוהיו.

חז"ל הפליגו בשבחו של יותם בן עזיהו: אמר ר' ירמיה משום ר' שמעון בן יוחאי: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין... ואלמלי יותם בן עזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו (סוכה מה ע"ב). ופירש רש"י שם: צדיק היה ועניו יותר משאר המלכים וזכה בכבוד אביו, ועליו נאמר: "בן יכבד אב" (מלאכי א ו). כל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה "שופט את עם הארץ" ... לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכן דינין שהיה דן אומרן בשם אביו.

יותם המשיך את מדיניות הפנים והחוץ של אביו, שמטעמו ניהל שנים את ענייני המלוכה (פס' ה). יותם הרחיב את תחומי הממלכה וביסס אותה מבחינה כלכלית דה"ב כז ה. בדומה לאביו שקד על ביצורה של ירושלים "הוא בנה את שער בית ה' העליון" (פס' לה), ובדה"ב כז ג כתוב: "ובחומת העפל בנה לרב", כלומר: בנה הרבה בחומה שהקיפה את העפל. "העפל" הוא כינוי לרובע מבוצר במיוחד (או למצודה פנימית) המשמש מקום מושב למלך ומרכז מנהלי לממלכה. יש לשער שבירושלים "העפל" כלל את "עיר דוד" (היא מצודת ציון של היבוסים דה"א יא ה), ואת השטח המגבה שבין "עיר דוד" לבין דרום הר הבית שנחל קדרון תוחמו מצד מזרח וה"גיא" למערבו (דעת מקרא). "וערים בנה בהר יהודה, ובחרשים בנה בירניות ומגדלים" (דה"ב כז ד). כלומר: בנה ערים נוספות בהר יהודה. בחרשים- באזורים מיוערים (יש' יז ט; יח' לא ג) בנה בירניות-בנה מצודות.

יותם נלחם עם מלך בני עמון (דה"ב כז ה). ייתכן שכאשר נודע למלך בני עמון על מחלת עזיהו ועל הרעש שפקד את האזור בימיו (עמ' א א; זכ' יד ה) הפסיק להביא את המנחה שהתחייב להביא למלך יהודה (דה"ב כז ח). יותם גבר על בני עמון במלחמה וחייבם לשוב ולהביא מנחה למלך יהודה. "וישכב יותם עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו, וימלך אחז בנו תחתיו".

ניב

קבל עם ועדה (פס' י).

בהשאלה: לעיני כול, בפרהסיה.